

De slimme manager

Lucas 16:1-9

Ds. J.A. Francke

Een lastige gelijkenis. Misschien wel de moeilijkste. We lijken in één keer met een andere Jezus geconfronteerd te worden. Lucas 15 over de verloren zoon, prachtig... En nu dit verhaal: een manager die een puinhoop maakt van zijn werk en ontslagen wordt. Snel bedenkt hij een plan om zijn eigen hachje te redden. Hij pleegt fraude. En dan zegt Jezus: Laat dit jullie voorbeeld zijn. Moedigt Jezus onbetrouwbaarheid aan? Aan slim omgaan met andermans geld?

Vooraf hier is de culturele achtergrond van groot belang. Een boek van professor Kenneth Bailey heeft mij geholpen. Hij is professor geweest in het Midden-Oosten en kent de cultuur van binnenuit.¹ In de uitleg van deze gelijkenis heb ik veel van zijn inzichten verwerkt.

Het publiek

Hij richtte zich ook tot zijn leerlingen... Lucas 15 is gericht aan de Farizeeën, wetgeleerden, drie gelijkenissen over 'het verlorene'.

Jezus lijkt in één adem door te gaan, maar nu richt Hij zich tot zijn leerlingen. Dit is voor hen bedoeld!

Is het een soort vervolg op de gelijkenis van de verloren zoon?

Een benadeelde heer

Er was eens een rijke man die te horen kreeg dat zijn rentmeester zijn eigendommen verkwistte. Hij zei tegen zijn rentmeester: 'Wat hoor ik over jou? Leg verantwoording af van je beheer, want je kunt niet langer rentmeester blijven.'

Een rijk man, waarschijnlijk gaat het om een grootgrondbezitter, die zijn landerijen verpacht aan huurders. En daarvoor in natura wordt uitbetaald. Zijn zaken worden waargenomen door een rentmeester. Ik noem hem voor het gemak zijn 'manager.'

De heer krijgt te horen dat zijn manager zijn bezit verkwist. Wat is de oorzaak? Onvermogen of gaat het om doelbewuste verduistering van gelden?

'Verkwisting', het woord kwam ook al in Lucas 15 voor... De jongste zoon, ook hij *verkwist* zijn vermogen.

De kleur is duidelijk. Het gaat hier niet om onvermogen van de manager, maar om een doelbewuste actie! Hij verkwist het vermogen van zijn baas, misschien wel ten gunste van zichzelf.

Het gevolg is ontslag. Hij krijgt geen reprimande of een cursus management aangeboden. Hij wordt op staande voet ontslagen. Opvallend is dat hij zich niet verdedigt. Het blijft stil. Het publiek in die tijd zou dat opmerkelijk gevonden hebben. In die cultuur was het vrij normaal om je dan te verdedigen of je te verschuilen achter goede redenen. Maar de manager blijft stil. Dat betekent dat hij schuld erkent! En hij bezint zich op wat komen gaat.

Een moment van bezinning

Toen zei de rentmeester bij zichzelf: Wat moet ik nu doen...? De man wordt op staande voet ontslagen en krijgt de opdracht de boekhouding in te leveren. Maar... er zit tijd tussen zijn ontslag en het inleveren van de boeken. Hij krijgt tijd om zijn situatie te overwegen en ook nog eens actie te ondernemen. Opvallend! En in de stilte realiseert hij zich iets, wat misschien wel de *sleutel* tot het verhaal is... Hij ontdekt het karakter van zijn meester. Zijn meester is

rechtvaardig, maar niet onbarmhartig. Hij wordt ontslagen (terecht), maar niet juridisch aangeklaagd, niet vervolgd, niet aansprakelijk gesteld voor het geleden verlies, zelfs niet uitgescholden. Zijn heer is rechtvaardig, maar ook barmhartig.²

Hij ziet de ernst van zijn situatie in en vraagt zich af wat hij moet doen! Hij heeft geen vak geleerd. Hij kan alleen praten en heeft twee linkerhanden. Bedelen is natuurlijk zijn eer te na. Bovendien: zijn reputatie is naar de knoppen. Wie gaat een onbetrouwbare manager straks nog aannemen? Binnenkort krijgt iedereen het natuurlijk te horen. Zijn toekomst ziet er somber uit. Een gigantisch oordeel hangt hem boven het hoofd. Bijltjesdag. Het einde is nabij! Wat nu?

En dan volgt een plan! We horen nog niet wat het is... Jezus houdt het spannend. Maar als we verder luisteren, ontdekken we dat de manager in dat kritieke moment van plan is alles op alles te zetten. Alle kaarten gaat hij inzetten op het karakter van zijn heer. Hij heeft iets van goedheid ontdekt... en dat gaat hij uitbuiten. Als hij faalt, is hij goed de klos. Levenslange gevangenisstraf, of slaaf.

Als hij slaagt... is hij manager van het jaar! De held van de gemeenschap.³

Dus: de man krijgt tijd en overziet zijn leven. Een hopeloos uitzicht: wie vertrouwt hem straks nog? Wie neemt hem straks nog aan? De enige oplossing is nu vrienden te maken voor straks, dat is zijn doel: zijn toekomst veilig stellen

Nu op dit moment heeft hij nog de beschikking over het hele bezit van zijn heer. Hij heeft de boekhouding nog en daarmee nog macht. Als hij de boeken ingeleverd heeft, is het afgelopen. Maar nu kan hij dat hele bezit nog inzetten voor zichzelf en hij ontdekt het nobele karakter van zijn heer. Nou, één en één is twee.

Een slim plan

Een voor een riep hij de schuldenaars bij zich. 'Hoeveel bent u mijn heer schuldig?... Hier is uw schuldbewijs, ga zitten en maak er gauw vijftig van.'

Enige uitleg over de culturele achtergrond is hier nodig. De heer is hoogstwaarschijnlijk een grootgrondbezitter die zijn landerijen verpacht. In ruil daarvoor ontvangt hij een vast bedrag van de opbrengst van de oogst: bijvoorbeeld graan of olijfolie. Per jaar werd het pachtbedrag van tevoren vastgesteld.

Nu kwam het natuurlijk voor dat de oogst tegen kon vallen. In dat geval was het redelijk als de eigenaar het huurbedrag naar beneden bijstelde. Dat was niet ondenkbaar. Het publiek van Jezus moet met zo'n gewoonte bekend zijn geweest.

De crux hier is natuurlijk dat de huurders denken dat de manager dit voor hen geregeld heeft. Het doel van de manager is namelijk vrienden maken. En dat klopt ook gegeven de culturele achtergrond. Als manager was hij belast met de prijsafspraken. *Hij* kende de business. *Hij* had de contacten met de pachters. De eigenaar stond meer op afstand. Deze bonus moet wel door de manager voor hen zijn bedongen. Hij had natuurlijk gesproken met zijn heer, de situatie uitgelegd, een goed woordje voor hen gedaan en deze fikse korting geregeld. De bonus kwam uit zijn koker. Toffe peer!

Ook weten ze nog niet dat hij ontslagen is. In die tijd had je nog geen email en twitter. De manager is nog maar vijf minuten geleden de laan uitgestuurd. Niemand die het weet, behalve hijzelf. Als ze trouwens geweten hadden dat de manager ontslagen was zouden ze hoogstwaarschijnlijk nooit met de fraude hebben ingestemd. In die tijd kende men elkaar heel goed. Zaken en relaties hingen nauw samen.

Als de heer erachter kwam dat zijn pachters partners-in-crime waren, liepen ze geheid het risico dat ze geen huurders meer mochten zijn. Al hun goodwill zouden ze bij de eigenaar hebben verspeeld.

Nee, ze zijn zich van geen kwaad bewust. ‘Hier is je schuldbewijs, ga zitten en maak er snel vijftig van.’ Toen ik dat voor het eerst las dacht ik: zie je wel, ze zijn *wel* medeplichtig. Ze schrijven zelf een lager bedrag op. Maar dat is niet zo: in die tijd was het normaal dat de pachter zelf zijn schuldbedrag opschreef. Logisch... anders zou de manager buiten hun weten om het bedrag bijvoorbeeld kunnen verhogen. Nu stond feitelijk hun eigen handschrift onder de nieuwe huurprijs. En daarmee was de prijsafspraken voor beide partijen juridisch afgedekt.

Een onverwachte lofuiting

En de heer prees de oneerlijke rentmeester omdat hij slim had gehandeld.

Als de heer de boeken in ontvangst neemt moet hij natuurlijk meteen zien wat er in de tussentijd is gebeurd. Hij is bedrogen waar hij bijstond. En dat in zo’n korte tijd. Wat een rotzak. Ik zal hem krijgen. Natuurlijk een klein kunstje... om de manager terug te pakken, aan te klagen, voor de rechter te gooien. Hem levenslang tot zijn slaaf te maken...

Maar dat is niet zijn reactie! De heer prees de oneerlijke manager om zijn slimheid! Waarom? Ik hoop dat je ziet dat heel het plan van die manager staat of valt met de reactie van zijn heer!

Zijn heer kan twee dingen doen:

- 1 Hij kan naar de pachters gaan en zeggen dat de bonus een misverstand is. De manager was *ontslagen*. Hij was helemaal niet bevoegd om die bonus te geven. Het gaat om bedrog. De heer zou de bonus op goede gronden kunnen terugdraaien. Maar... daar zal hij zichzelf niet populair mee maken. Dat zal een grote teleurstelling zijn voor de pachters. En hun enthousiasme over zijn vrijgevigheid zal omslaan in verwijten van gierigheid. Zijn imago als een vrijgevig man krijgt een geweldige deuk.
- 2 Hij kan niets doen, niets zeggen. De lof van de pachters over de bonus in ontvangst nemen. Bekend staan als een vrijgevig man. En de manager de held van het jaar laten zijn. Hij overweegt de zaak. Per slot van rekening *is* hij een vrijgevige kerel. Hij heeft zijn manager in eerste instantie *niet* in de gevangenis laten gooien. En in zijn cultuur staat gulheid en vrijgevigheid hoog in het vaandel. Zo wil je als rijke man bekend staan.

Het plan van de manager is ongehoord slim. Alle kaarten heeft hij gezet op de gulheid en edelheid van zijn heer.

Zo wint de manager. En de heer prijst zijn slimheid. Hij besluit de volle prijs te betalen voor de redding en toekomst van zijn ontslagen manager.

Goddelijke aansporing: De kinderen van deze wereld gaan immers slimmer met elkaar om dan de kinderen van het licht.

Wat opvalt, is dat Jezus zich aansluit bij het oordeel van de heer. Ook hij prijst deze manager. En hij richt zich tot zijn leerlingen... neem hem als voorbeeld! Wat bedoelt Hij? Moedigt Hij oneerlijkheid aan? Nee... we moeten het punt van vergelijking goed pakken hier.

Wereld en Gods koninkrijk

Jezus maakt een scheiding tussen twee gebieden. Het koninkrijk van Satan (deze wereld) en het koninkrijk van God (het licht). Twee sferen met elk hun eigen wetten. En Jezus vergelijkt de inwoners van die twee rijken met elkaar. Hij zegt dat de kinderen van *deze* wereld het spel

(in hun koninkrijk) veel slimmer spelen. De principes van hun rijk passen ze gehaaid toe dan de kinderen van het licht in hun rijk doen.

Die oneerlijke manager was zo doortrapt: perfect! Hij kende zijn heer... doorgrondde de cultuur... snapte de wetten van imago... en paste dat perfect toe. Met zijn oneerlijkheid regelde hij vrienden binnen het denksysteem van zijn wereld. En op het eind is zijn toekomst veilig. Waarom? Hij snapt het spelletje en buit het uit!

Snap jij het spel van Gods koninkrijk? Als jij een volgeling van Jezus bent, kind van het licht... handel je dan ook zo? Buit je dat uit?

Volgens de spelregels van dát rijk?

Jezus lijkt te zeggen dat de kinderen van het licht dat *niet* doen. Ze spelen het helemaal niet slim.

Hoe zou dat komen? Misschien omdat je als christen vaak op twee gedachten hinkt? De aandacht verdeelt? Door ongeloof? Oké, enerzijds Jezus en zijn stijl van leven... Gods rijk, Gods toekomst, zijn wetten. Natuurlijk wil ik dat... Maar ja, we leven ook in deze wereld met aardse zorgen, verlangens, ik wil toch ook dit en dat...!

Waar zet jij je kaarten op in? Of wed je op twee paarden?

Een hemelse tip

‘Ook ik zeg jullie: maak vrienden met behulp van de valse mammon, opdat jullie in de eeuwige tenten worden opgenomen wanneer de mammon er niet meer is.’

Dit is lastig. Wat bedoelt Hij? In ieder geval wijst Jezus erop dat er een tijd komt dat de mammon [daar bedoelt hij geld mee] er niet meer is. Deze wereld gaat voorbij. Eens is het over! Denk aan die manager – even had hij nog groot geld tot zijn beschikking. Maar dat gaat voorbij. Er komt een crisis. God komt eraan. Deze wereld gaat voorbij! Gods nieuwe wereld komt!

Wat doe je? Nu, nu het nog kan met *die* kennis? Je krijgt tijd, ruimte om te denken en te handelen! Stel jij je toekomst veilig voor die nieuwe wereld? Op een slimme manier? Buit je de kennis die je hebt uit? Speel je het spel slim?

Gods koninkrijk komt eraan! Dat is de realiteit. Dit aardse koninkrijk, met de wetten van de wereld – de sterkste wint, de eerste gaat voor, is verleden tijd. Het heeft geen toekomst. De stijl van Jezus... heeft toekomst.

Hoe kun je je toekomst veilig stellen?

Tussen twee haakjes, ik vind het wel grappig. Jezus is nooit tegen ambitie geweest. Ook pleit Hij niet voor naïviteit. Nee, als christen moet je juist heel ambitieus zijn... Alleen, doe het wel op een slimme manier! Speel het *juiste* spel! En buit dát uit!

Dus hoe kun je je toekomst veilig stellen? Jezus zegt: *Door vrienden te maken... met behulp van geld!*

Dat klinkt vrij bizar. Vrienden maken met behulp van geld. Dat klinkt ook gemeen en niet oprecht. Maar dat bedoelt Hij niet. Jezus spreekt in het bijbelboek Lucas heel veel over geld en bezit. Wat is zijn kernboodschap?

Hij zegt: investeer je geld op *mijn* manier. Op basis van de wetten van *mijn* rijk. En buit dat uit!

Welk investeringsplan biedt Jezus? Hij zegt steeds weer: investeer nou in dingen die altijd meegaan. Investeer je geld met het oog op de *eeuwigheid*. Dat is slim!

Kom op mensen, we hebben een eeuwigheid. Gods nieuwe wereld komt eraan. Zet je geld nou in... met dát voor ogen. Dan speel je het slim!

Wat gaat altijd mee? Ook Gods nieuwe wereld in? Niet je huis, niet je vakanties, niet een of andere leuke ervaring, niet je genot... *Mensen!* Investeer in *mensen!* Dat is Gods investeringsplan. Je krijgt nu ruimte om juist te investeren. In mensen... Dichtbij... maar ook ver weg.

Ik wil twee bijbelteksten noemen. Allebei uit Lucas. Ze geven de wetten van Gods rijk weer. God denkt vaak zo anders. Ze zeggen volgens mij genoeg.

En ik laat het verder aan jou over. Spiegel je leven eens aan wat Jezus zegt! Hoe sta ik in het leven? Ben ik op het juiste gericht? Speel ik het spel slim?

Die vraag kun je alleen *zelf* beantwoorden! Met behulp van Gods Geest. De antwoorden zullen dus verschillend zijn.

Lucas 14:12-14

‘Wanneer u een maaltijd aanbiedt of een feestmaal geeft, vraag dan niet uw vrienden, uw broers, uw verwanten of uw rijke burens, in de verwachting dat zij u op hun beurt zullen uitnodigen om iets terug te doen. Wanneer u mensen ontvangt, nodig dan armen, kreupelen, verlamden en blinden uit. Dan zult u gelukkig zijn, zij kunnen voor u dan wel niets terugdoen, maar u zult ervoor beloond worden bij de opstanding van de rechtvaardigen.’

In *wie* investeer je?

Lucas 12:29-34

‘Jullie moeten niet nadenken over wat je zult eten en wat je zult drinken, en jullie moeten je niet door zorgen laten kwellen. De volken van deze wereld jagen die dingen na, maar jullie Vader weet dat je ze nodig hebt. Zoek liever zijn koninkrijk, en die andere dingen zullen je erbij gegeven worden. Vrees niet, kleine kudde, want jullie Vader heeft jullie het koninkrijk willen schenken.

Verkoop je bezittingen en geef aalmoezen (zie je, investeren in mensen). Maak voor jezelf een geldbuidel die niet verslijt, een schat in de hemel die niet opraakt, waar een dief niet bij kan en die door geen mot kan worden aangevreten. Waar jullie schat is, daar zal ook jullie hart zijn.

Waar is je schat? Waar is je hart? Uiteindelijk is dat de vraag.

Laat de Heer je verlangen zijn! Hij is zo’n geweldige God. Hij is betrouwbaar, volkomen goed. Hij heeft dat in Jezus laten zien. Jezus had alles... en waar zette Hij het op in? Op mensen, op jou. Alles wat Hij had! Met het oog op Gods toekomst.

Zijn wetten zijn betrouwbaar. Zet al je kaarten op Hem. Dan zul je niet bedrogen uitkomen. Hij is een goede HEER!

¹ Bailey, *Poet and peasant* (google books); zie ook Eugene Peterson, *Tell it slant*.

² Bailey, 98

³ Bailey, 98